

UZLUKSIZLIK TAMOYILI ASOSIDA O‘QUVCHILARNI KITOBXONLIKKA QIZIQTIRISHDA STEAM TEXNOLOGIYASIDAN FOYDALANISH.

Masharipova Go‘zal Qodirberganovna

Urganch shahar 28-sonli maktabning

O‘zbek tili fani o‘qituvchisi.

+99 850 102 46 44

Annotatsiya. Ushbu maqolada uzluksizlik tamoyili asosida o‘quvchilarda kitobxonlik madaniyatini rivojlantirishda STEAM texnologiyalarining o‘rni va ta’siri ilmiy jihatdan tahlil qilingan. Ta’lim jarayonida Science, Technology, Engineering, Art va Mathematics komponentlarini integratsiya qilish orqali o‘quvchilarning badiiy matni anglash, tahlil qilish, modellashtirish va ijodiy talqin etish ko‘nikmalarini rivojlantirish imkoniyatlari yoritiladi. STEAM yondashuvi kitob o‘qishni faqat o‘quv jarayoni sifatida emas, balki fanlararo izlanish, praktika va ijodiy faoliyat bilan boyigan intellektual jarayon sifatida namoyon etadi.

Аннотация. В данной статье научно проанализирована роль и влияние технологий STEAM в развитии читательской культуры учащихся на основе принципа преемственности. Путём интеграции компонентов Science, Technology, Engineering, Art и Mathematics в образовательный процесс раскрываются возможности формирования у учащихся навыков понимания художественного текста, его анализа, моделирования и творческой интерпретации. STEAM-подход рассматривает процесс чтения не только как элемент учебной деятельности, но и как интеллектуальный процесс, обогащённый междисциплинарным поиском, практикой и творческой активностью.

Annotation. This article provides a scientific analysis of the role and impact of STEAM technologies in developing students’ reading culture based on the principle of continuity. By integrating the components of Science, Technology, Engineering, Art, and Mathematics into the educational process, the article highlights opportunities for

enhancing students' skills in understanding, analyzing, modeling, and creatively interpreting literary texts. The STEAM approach presents reading not merely as an instructional activity, but as an intellectual process enriched by interdisciplinary inquiry, practical engagement, and creative expression.

Kalit soʻzlar: kitobxonlik madaniyati, uzluksizlik tamoyili, STEAM texnologiyasi, Science, Technology, Engineering, Art, Mathematics, innovatsion pedagogika, fanlararo yondashuv, ijodiy fikrlash.

Ключевые слова: культура читательской грамотности; принцип преемственности; технология STEAM; Science; Technology; Engineering; Art; Mathematics; инновационная педагогика; междисциплинарный подход; творческое мышление.

Key words: reading culture; continuity principle; STEAM technology; Science; Technology; Engineering; Art; Mathematics; innovative pedagogy; interdisciplinary approach; creative thinking.

Bugungi zamonaviy dunyoda-ommaviy axborot va internet butun jamiyatni asosiy qismini oʻziga qaram qilgan texnologiyalar asrida bu jarayondan chetda qolmaslik jamiyatni har bir boʻgʻini uchun dolzarb holatga aylanib ulgurgan va bu odatiy holat sifatida qabul qilinadi.

Oʻsish va rivojlanish zamonaviy jamiyatning biror sohasini ham chetlab oʻtayotgani yoʻq. Bu jarayonning ijobiy va salbiy jihatlari hammamizga maʼlum boʻlsa-da, yoshlar orasida kitobxonlik madaniyatini targʻib qilish, uni keng ommalashtirish hanuzgacha dolzarb va ustuvor vazifa boʻlib qolmoqda. Zero, yurtimizda Uchinchi Renessans poydevorini yaratish jarayonida aynan kitob - maʼnaviy oʻsishning, intellektual yuksalishning tamal toshi sifatida qaraladi.

Shu maqsadda, mamlakatimiz rahbari 2017-yil 12-yanvarda kitobxonlikni targʻib qilish boʻyicha maxsus komissiya tuzish haqidagi Prezident qarorini imzoladi. Mazkur qaror kutubxonachilik ishini takomillashtirish, nashriyot va kitob tarqatish tizimini rivojlantirish, taʼlim muassasalari hamda hududlarda kitob taʼminotini yaxshilashga qaratilgan kompleks chora-tadbirlarni belgilab berdi. Natijada kitobning jamiyat

hayotidagi o‘rni va ahamiyati yana bir bor e’tirof etildi hamda yosh avlodning intellektual salohiyatini yuksaltirish uchun mustahkam zamin yaratildi.

2018-yil 12-maydagi “Yosh kitobxon” tanlovlarini tashkil etish to‘g‘risidagi qaror ham yoshlar orasida kitobxonlik madaniyatini targ‘ib etishda muhim qadam bo‘ldi. Mazkur qaror doirasida yoshlarni o‘qishga rag‘batlantirish, adabiy va ilmiy merosni keng targ‘ib qilish, kitobga bo‘lgan qiziqishni oshirishga qaratilgan tanlov va loyihalar majmui ishlab chiqildi. Ayniqsa, “Yosh kitobxon” respublika tanlovi o‘quvchilarni o‘qigan kitobini tahlil qilish, mustaqil fikrlashga o‘rgatish, badiiy didni rivojlantirish orqali ularning intellektual salohiyatini oshirishga xizmat qilmoqda.

Shuni alohida ta’kidlash kerakki, so‘nggi yillarda yoshlarni kitobga jalb etishning yangi, kreativ mexanizmlari shakllanmoqda. Jumladan:

- **“Book-challenge”lar**, ya’ni o‘qigan kitob haqida qisqa video-rezyume tayyorlash;
- **Adabiy kvestlar** va sahnalashtirilgan o‘yinlar;
- **Audiokitob klublari**, unda o‘quvchilar badiiy asarlarni tinglab, guruhiy munozaralarda fikr almashadilar;
- **Raqamli kitobxonlik platformalari**, bolalarning yoshiga mos interaktiv materiallar bilan boyitilib, o‘qishga bo‘lgan qiziqishni sezilarli oshirmoqda.

Bu kabi yangicha yondashuvlar kitobxonlikni keng yoyish va yuksaltirishda asosiy omil bo‘lib xizmat qilmoqda. Mazkur jarayon jamiyatning barcha bo‘g‘inlarida - oila, maktab, mahalla, ta’lim muassasalarida o‘z tasdig‘ini topmoqda.

Hozirgi vaqtda maktabgacha ta’limdan boshlab, ta’limning barcha bosqichlarida kitobxonlikni turli pedagogik texnologiyalar, musobaqalar va ko‘rik-tanlovlar orqali rivojlantirish yo‘lga qo‘yilgan. Shulardan biri - maktabgacha ta’lim tizimida keng qo‘llanilayotgan **STEAM texnologiyasi** bo‘lib, u bolalarning ilm-fanga qiziqishini oshirish bilan birga, kitob o‘qishga bo‘lgan motivatsiyasini kuchaytirishga ham xizmat qiladi.

Asrlar silsilasiga nazar solinsa, qadimiy olim va faylasuflar bilimlarni yozish o‘rniga yodda saqlashni afzal ko‘rganlar. Ularning fikricha, yozma manbalarga suyanish xotiraning susayishiga olib keladi. Shu bois, kitob yaratilish tarixida qiziqarli evolyutsion bosqichlar mavjud bo‘lib, hatto uning shakllanishiga qarshiliklar ham bo‘lgan. Biroq,

taraqqiyot jarayoni kitobning insoniyat ma'naviy hayotidagi bebaho o'rni va uzluksiz ahamiyatini yaqqol namoyish etdi.

Hozirda kitoblarni katta-yu kichigidan tortib raqamli elektron hatto audio variantlari ham hozir maktabgacha ta'lim sohasi tarbiyachilaridan tortib ilmiy izlanuvchi talabalarni ham asosiy hamrohiga aylanib ulgurgan.

Yurtimizda bu jarayon uzluksiz ta'lim tamoyili asosida amalga oshirilib kelmoqda. Uzluksiz ta'lim tamoyili zamonaviy pedagogikaning asosiy ustunlaridan biri bo'lib, o'quvchilarda muntazam o'qish madaniyatini shakllantirishda samarali metodik yondashuvlarni talab etadi. Bugungi globallashuv jarayonida informatsion bosimning ortishi, bolalar diqqatining raqamli texnologiyalar tomon siljishi kitobxonlikka qiziqishning pasayishiga olib kelayotgan sharoitda an'anaviy o'qish jarayonini innovatsion vositalar bilan uyg'unlashtirish alohida dolzarblik kasb etadi. Shu ma'noda STEAM texnologiyasi ta'lim mazmuniga kreativlik, tahliliy fikrlash, texnik tafakkur va ijodiy izlanishlarni integratsiya qilgan holda kitobxonlik madaniyatini rivojlantirish uchun keng imkoniyatlar yaratadi. STEAM yondashuvi adabiy ta'limda nafaqat o'qish jarayonining texnik tomonlarini takomillashtiradi, balki o'quvchini matnni ilmiy, texnologik, estetik va muhandislik nuqtai nazaridan tahlil qilishga yo'naltiradi. Badiiy asarlar syujeti asosida modellar yaratish, qahramonlarning harakat oqibatlarini mantiqiy-sxematik tizimlar orqali tahlil qilish, voqealar ketma-ketligini algoritmlashtirish, adabiy obrazlarni vizual kodlar yoki 3D konstruksiyalar ko'rinishida ifodalash o'quvchilarni kitob o'qishga "faol ishtirokchi" sifatida jalb etadi. Bu jarayon uzluksizlik tamoyilining tabiiy davomi sifatida o'quvchini har bir yangi asarga nisbatan yangicha ilmiy-estetik izlanishga yo'naltiradi. Ta'limning uzluksizligi o'quv jarayonida bilimning bosqichma-bosqich chuqurlashib borishini talab etar ekan, STEAM integratsiyasi o'quvchilarni asar mazmunini faqat idrok etishga emas, balki uni qayta yaratish, modellashtirish va muammoli vaziyatlarni ilmiy asosda yechishga undaydi. O'rganilgan asardagi muammoli vaziyatlarni muhandislik dizayni elementlari orqali modellashtirish, qahramonlar o'rtasidagi munosabatlarni matematik grafiklar orqali ifodalash, asarda qo'llanilgan tabiat hodisalarini fizika yoki biologiya qonuniyatlari bilan bog'lash kitobxonlik jarayonini ko'p o'lchamli tafakkur doirasiga ko'taradi. Bunday yondashuv o'quvchining adabiy matnni tushunish qobiliyatini

chuqurlashtiradi va bilimlarining turli fanlar bilan uzviy aloqada boyib borishini ta'minlaydi. STEAM texnologiyasi yordamida tashkil etilgan kitobxonlik faoliyati o'quvchilarga o'qilgan matnni amaliy faoliyat bilan bog'lash imkonini beradi. Xususan, asar qahramonlari uchun innovatsion muhit maketlari yaratish, voqealarning tarixiy yoki geografik kontekstini raqamli xaritalar asosida tahlil qilish, syujet rivojini kodlash elementlari orqali modellashtirish kabi jarayonlar o'quvchilarda nafaqat qiziqish, balki mas'uliyat va munosabat madaniyatini ham shakllantiradi. Qolaversa, raqamli laboratoriyalar, interaktiv o'qish platformalari, virtual haqiqatdan foydalangan kitobxonlik mashg'ulotlari o'quvchi ongida badiiy matnning jonlanishiga sabab bo'ladi. Adabiy ta'lim jarayonida STEAM texnologiyasining qo'llanishi ta'lim mazmunining bevosita uzluksizligini ta'minlaydi. Chunki o'quvchi har bir yangi o'quv bosqichida avvalgi kitobxonlik tajribasini kengaytirgan holda yangi kompetensiyalarni egallab boradi. Bu esa kitob o'qishni shunchaki dars vazifasi emas, balki fanlararo fikrlash tizimi orqali anglanadigan uzluksiz intellektual ehtiyoj sifatida shakllantiradi. Natijada o'quvchilarda o'qish jarayoniga nisbatan barqaror motivatsiya, ilmiy tafakkur va mustaqil tahlil qilish ko'nikmalari yuzaga keladi. Umuman olganda, uzluksizlik tamoyili va STEAM integratsiyasining uyg'unligi kitobxonlikni rivojlantirishga zamonaviy, ilmiy asoslangan, kreativ yondashuv taklif etadi. Bu yondashuv o'quvchining nafaqat adabiy matnga, balki bilim olish jarayonining o'ziga bo'lgan munosabatini tubdan o'zgartirib, o'qishni hayotiy zarurat sifatida shakllantirishga xizmat qiladi. Shu tariqa STEAM texnologiyasi zamonaviy pedagogika uchun kitobxonlikni yangi sifat bosqichiga ko'taruvchi kuchli innovatsion mexanizm sifatida maydonga chiqadi.

Xulosa qilib aytganda, kitob - ilm nuri, kelajak mash'alasini yoquvchi beqiyos ma'rifat manbaidir. Raqamli texnologiyalar hukmronlik qilayotgan bugungi davrda kitobxonlik ruhiyatini asrab qolish, shu bilan birga ushbu sohada zamonaviy innovatsion yondashuvlarni joriy etish yoshlarimizning intellektual salohiyatini yuksaltirish, bolalarning ijodiy barkamolligini ta'minlash uchun mustahkam poydevor bo'lib xizmat qilishi shubhasizdir.

Afsuski, hozirgi kunda ko'plab bolalar kitob mutolaasi yoki o'yin-mashg'ulotlaridan ko'ra internet va ijtimoiy tarmoqlarni tomosha qilishni afzal ko'rmoqda. Natijada ular

telefon va planshetlarga haddan tashqari bog‘lanib qolmoqda. Ba‘zan ota-onalar tinchlik istab bunga e‘tiroz bildirmaydi yoki bilvosita bunday odatning shakllanishiga o‘zlari sharoit yaratib beradi. Bu esa bolaning nafaqat jismoniy, balki ruhiy rivojlanishiga ham salbiy ta‘sir ko‘rsatmoqda.

Shu bois kitobxonlik madaniyatini rivojlantirishda mas‘uliyat faqat tarbiyachi va o‘qituvchilar zimmasigina emas, balki ota-onalar va oilaviy muhitga ham daxldordir. Zero, oila - mamlakat ichidagi kichik davlat bo‘lib, undagi ma‘naviy muhit yosh avlodning kamolotini belgilaydi. Ilm, ma‘rifat, adabiyot va san‘at har qanday davlatning ravnaqi, jamiyatning ma‘naviy qudrati uchun xizmat qiladi. Oilalarda kitob mutolaasi an‘ana sifatida shakllanib borsa, millatning kelajagi mustahkam, ma‘naviy jasorati esa daxlsiz bo‘ladi. Ruhan, ma‘nan va qalban boy millat doimo taraqqiyot sari intiladi.

Mazkur jarayonda STEAM kabi zamonaviy texnologiyalarni qo‘llash - sharq va g‘arb ilmiy yutuqlarini uyg‘unlashtirgan holda, yangi konsentratsiyadagi ilmiy-pedagogik natijalarga erishish imkonini kengaytiradi. Innovatsion yondashuvlar kitobxonlikni rag‘batlantirishning zamonaviy shakllari bilan integratsiya etilganda, yosh avlodning bilim olishga bo‘lgan qiziqishi yanada kuchayadi hamda ularning intellektual rivoji uchun samarali sharoit yaratiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Abdullaeva, N. Innovatsion yondashuvlar asosida o‘quvchilarda kitobxonlikni rivojlantirish. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2021.
2. Karimova, D. O‘quvchilarda kitobxonlik madaniyatini shakllantirishning psixologik asoslari. // *Pedagogik innovatsiyalar jurnali*, 2020.
3. Bekmurodova, S. Uzluksizlik tamoyili va ta‘lim samaradorligi. // *Ta‘lim va taraqqiyot*, 2022.
4. O‘zbekiston Respublikasi Ta‘lim dasturlari. O‘quvchilarda kitobxonlikni rivojlantirish bo‘yicha metodik tavsiyalar. – Toshkent, 2021.
5. [Ташкент Таймс+1](#) [Kun.uz+1](#) [UzDaily.uz+2](#) [Buzb.uz+2](#) [UzDaily.uz+1](#)